

Den framtida organisationen för finansiering av forskning och utveckling

**– en analys av arbetslivsforskning
utifrån ett LO-perspektiv**

Av

**Sven Bergström, Ann-Sofie Hermansson,
Sven Nyberg och Magnus Rehn**

Innehåll

1. Historik	4
2. Finansiering av arbetslivsforskningen på 2000-talet	7
3. Hur ser de nya forskningsfinansieringsorganen ut?	8
4. Vad finansieras, hur ser organisationen ut och vilket fackligt inflytande finns?	10
5. En kartläggning av arbetslivsforskning i Sverige	16
6. En skiss på framtida facklig forskningsinitiering och spridning av resultat	18
7. Speciella synpunkter på forskning och utveckling inom arbetslivsområdet utifrån ett LO-perspektiv	22
 Bilaga 1	
Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS)	23
 Bilaga 2	
Verket för innovationssystem – VINNOVA	31

1. Historik

Från Arbetarskyddsfonden till Rådet för Arbetslivsforskning

För att kunna förstå och utveckla nya former av kontakter mellan forskarsamhället och arbetslivet är det viktigt att göra en tillbakablick över hur forskningsfinansiering tidigare har skett och vilka erfarenheter som skulle kunna införas i en ny struktur.

Den egentliga upprinnelsen till den moderna arbetslivsforskningen startade 1972 när Arbetarskyddsfonden bildades. Bakgrunden till detta var ett LO förslag som 1969 togs upp i en utredning som skulle se över yrkesskadeförsäkringen. Förslaget byggde på att ta ut en särskild arbetarskyddsavgift som skulle kunna användas till forskning, utbildning och information. Det slutliga förslaget presenterades i proposition 1971:22 där en arbetarskyddsavgift på 0,05 procent skulle tas ut och 0,03 procent skulle gå till den föreslagna fonden. De resterande 0,02 procent skulle finansiera Arbetarskyddsstyrelsen och Arbetsmedicinska institutet. I princip kan arbetarskyddsavgiften ses som en uppgörelse som innebar avstått löneutrymme.

Man drog också upp några allmänna riktlinjer att forskningen skulle vara praktiskt inriktad och gärna innefatta försöksverksamhet. "Forskningsuppdrag som har karaktären av grundforskning" borde däremot inte finansieras genom denna fond.

Utbildningsverksamhet som borde stödjas var framför allt olika kategorier inom företagshälsovården som läkare, sköterskor och skyddsingenjörer samt skyddsombuden. Informationsverksamheten skulle inriktas så att den hade en lättfattlig och populär utformning och gärna i form av kampanjer.

Detta innebar att cirka 20 miljoner avsattes 1972. Majoriteten av styrelsen bestod av representanter från arbetsmarknadens parter, den första styrelseordföranden var Åke Nilsson före detta ordförande för Metall. Det fanns en stor konsensus mellan arbetsgivare och fackliga organisationer när det gällde den nya fonden och dess inriktning.

Sammanfattningsvis kom Arbetarskyddsfonden att spela en mycket stor roll när det gällde att skaffa fram ny kunskap om många av de arbetsmiljörisker som blev uppmärksammade under 60- och 70-talet. Många viktiga FoU projekt formades utifrån att människor på arbetsplatsen misstänkte risker, de larmade skyddsombuden som kontaktade sina förbund eller LO. Kontakt togs sedan med intresserade forskargrupper som utformade forskningsansökningar till Arbetarskyddsfonden. Detta blev ett sätt att bedriva forskningsinitiering som byggde på de problem som fanns i arbetslivet. Inte minst uppmärksammades de kemiska hälsoriskerna där till exempel målarnas misstankar om att lösningsmedel kunde vara orsaken till medlemmarnas ohälsa. Detta blev sedan bekräftat i en rad forskningsprojekt och utvecklingen av nya färger startades. LOs uppfattning är att många av de viktiga upptäckter som gjordes under denna tid inte hade kommit till

om forskarsamhället själva skulle ha gjort bedömningar av relevansen.

Den nya fonden skapade också en rad program som behandlade alltifrån buller, kemiska hälsorisker, ergonomi etc. Dessa program var sammansatta så att det fanns representanter för forskare, arbetsgivare och fackliga organisationer. Detta skapade viktiga mötesplatser mellan dessa grupper och hade stor betydelse för den arbetsmiljödiskussion som fördes. Flera program skapade också kontakter med producenter och de som utvecklade nya verktyg kemikalier etc.

Den trepartssamverkan som bedrevs garanterade forskarnas tillträde till arbetsplatser som hade varit svårt att åstadkommas på annat sätt. LOs bedömning är också att Sverige fick en mycket framträdande roll, när det gällde arbetslivsforskning, i ett internationellt perspektiv.

Det var inte alltid okontroversiellt i forskarsammanhang med denna koppling mellan arbetslivet, vissa forskare och den finansierande fonden. Stridigheter mellan olika forskargrupper hör ju inte till ovanligheten. Från forskarsamhället framfördes också kritik mot kvalitén i den forskning som bedrevs. Denna kritik kan ha haft många bottnar, där vissa forskargrupper upplevde att det fanns "gräddfiler" för vissa att få del av forskningsmedel. Tillgången av forskningsmedel vid Arbetsmiljöfonden var också relativt stor och andelen beviljade projekt var sannolikt större än för andra forskningsbeviljande organ. Självklart fanns det projekt och forskare som ej borde ha fått medel och där forskningskvalitén inte var tillräckligt hög. Vår bedömning är att man ofta blandar ihop begreppen grundforskning, tillämpad forskning och utvecklingsprojekt. Med det faktum att många projekt initierades utifrån att det fanns reella problem på arbetsplatserna och att det handlade om att hitta lösningar blev karaktären mer av utvecklingsprojekt än traditionella forskningsprojekt. Detta uppfattades sannolikt av vissa forskare som att det var projekt som drevs med dålig kvalitet. Kritiken mot aktionsforskning fanns också med i detta sammanhang.

Sammanfattningsvis så fanns ett mycket stort inflytande för de fackliga företrädarna att initiera nya FoU projekt. Relevansen i den arbetslivsforskning som bedrevs uppfattades som mycket stor.

Under slutet av 70- och början av 80-talet vidgades arbetslivsfrågorna och arbetarskyddsavgiften finansierade även MBL-utbildning och det nybildade Arbetslivscentrum.

Som ett led i breddningen av arbetsmiljöfrågorna bytte man 1986 namn på fonden till Arbetsmiljöfonden. Nittioalet kom sedan att få en utveckling som innebar att arbetsmarknadens parter formellt sett "åkte" ur fondstyrelsen. Representationen skedde då genom personlig utnämning. Den tidigare nämnda kritiken från forskarsamhället, att den forskning som stötts av fonderna ej haft tillräcklig kvalitet, ledde till att det bildades vetenskapliga kommittéer och ett vetenskapligt råd. I princip försvann den fackliga insynen och möjligheterna till dialog mellan forskare och praktiker som tidigare funnits. Efter påtryckningar bildades programråd och programkommittéer med representation från bland annat arbetsmarknadens parter. Vissa av de forskardominerade prioriteringskommittéerna har också kompletterats med några partsrepresentanter. Även om bra diskussioner fördes mellan arbetslivets företrädare och handläggarna i de olika programkommittéerna så blev det inte samma dialog som tidigare där även forskarna deltagit. Medlen för MBL-utbildning och finansieringen av Arbetslivscentrum upphörde i början av 90-talet.

I mitten av 90-talet startade en dramatisk utveckling av hur arbetslivsforskningen skulle bedrivas och hur och vad som skulle finansieras. Grunden till detta var det

”snabbutredningsuppdrag” som den socialdemokratiska regeringen gav till Anders L. Johansson (dåvarande chef för Institutet för arbetslivsforskning). Utredningen resulterade i rapporten *Förslag till samordnad arbetslivspolitik på FoU-området*. Efter betydande kritik av förslaget från bland annat LO och TCO presenterades i propositionen 1994/95:158 ett förslag till en ny organisation. Detta innebar att Arbetsmiljöinstitutet, Institutet för arbetslivsforskning samt delar av Arbetsmiljöfonden skulle slå samman i det nya Arbetslivsinstitutet. Den forskningsfinansierade delen skulle bedrivas i ett nytt forsknings- och utvecklingsråd som blev Rådet för Arbetslivsforskning. Finansiering av de nya myndigheterna skulle ske på traditionellt vis genom stadsbudgeten.

Den historiska utvecklingen av arbetslivsforskningen beskrivs utförligt i den skrift som togs fram inför Arbetsmiljöfondens 25-års jubileumet 1997 (*25 år för arbetslivets förnyelse. Forskning och utveckling inom arbetslivsområdet 1972–97* av Bo Oscarsson)

2. Finansiering av arbetslivsforskningen på 2000-talet

Som bakgrund till hur den nya strukturen för FoU finansieringen organiseras inför 2000-talet görs en mycket kortfattad beskrivning av de olika utredningar som lett fram till den nya organisationen.

Regeringen tillsatte 1997 en utredning som skulle göra en översyn av den svenska forskningspolitiken (U 1997:09). Som ordförande utsågs Universitetskansler Stig Hagström. Utredningen presenterade en rapport *Forskningspolitik* (SOU 1998:128), i fortsättningen kallad *Forskning 2000*. Utredningen omfattade all samhällsfinansierad forskning alltifrån grundforskning till sektorsforskning eller tillämpad forskning. Man menade att det fanns betydande strukturella problem inom området. Detta sammanfattades på detta sätt.

- Balansen mellan fri grundforskning och forskning med inriktning på direkt nytta har kraftigt förskjutits till grundforskningens nackdel.
- Balansen mellan olika forskningsområden, historiskt framvuxen, är inte den som vore önskvärd i dag. Det gäller med avseende på såväl forskning som forskarutbildning.
- Organisationen för forskningsfinansiering är starkt uppsplittrad.
- Organisationen för forskningsutförande har fått en stor bredd utan att för den skull medge adekvata former för alla slag av forskning. Många forskningsmiljöer är mycket små.

Hela rapporten är skriven med en idealiserad bild av att det endast är den fria forskningen styrd av forskarsamhället självt som skapar nya kunskaper som är viktiga för samhället. Detta skapar problem när synen på arbetslivsforskningen inlemmas i ett förslag på forskningsfinansiering som utformats utifrån idéer om hur grundforskning ska stödjas. Arbetslivsforskning har ju inordnats under begreppet sektorsforskning som ofta har byggt på relevansbedömningar som grundas på nyttan.

Utredningen fick betydande kritik av framförallt av de som värnade sektorsforskningens betydelse. I detta sammanhang fanns en gemensam syn från de som representerade arbetslivet, både arbetsgivare och fackliga organisationer.

Som en följd av diskussionerna om rapporten *Forskning 2000* gjordes två separata kompletterande utredningar. *Att finansiera forskning och utveckling* (Hans Wigzell) och *Utredning om vissa myndigheter* (Anders Flodström). Med detta underlag lämnade regeringen i propositionen *Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering* (Prop. 1999/2000:81). Regeringen tillsatte våren 2000 en organisationskommitté som fick uppdraget att till årsskiftet 2000/2001 ha genomfört den föreslagna omorganisationen.

3. Hur ser de nya forskningsfinansieringsorganen ut?

Från den 1 januari 2001 ser organisationen av forskningsfinansiering ut på följande sätt i en schematisk bild (se nästa sida). Elva forskningsfinansiärer blir fyra i den nya strukturen.

I detta sammanhang beskrivs endast de delar som har störst betydelse för stödet till arbetslivsforskningen. Det är då dels den hopslagning av socialvetenskapliga forskningsrådet med "halva" Rådet för Arbetslivsforskning som bildar Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) och dels den del som bildats genom hopslagningen av den andra hälften av RALF, KFB och delar av NUTEK som bildar den nya FoU-myndigheten Verket för innovationssystem (VINNOVA).

För att mycket kortfattat beskriva intentionerna för de två nya organen citeras här från det pressmeddelande som kom från Utbildningsdepartementet 2000-03-22.

"Forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv

Till det nya forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv förs Socialvetenskapliga forskningsrådets verksamhet och delar av Rådet för arbetslivsforskningens ansvarsområde. Det nya forskningsrådet kommer ge stora möjligheter till kraftsamling kring frågor som rör arbetslivet, arbetsmarknadens funktionssätt och människors sociala och ekonomiska situation. Rådet ges, enligt förslaget ett särskilt samordningsansvar när det gäller forskning om barn och äldre, funktionshinder, socialvetenskaplig alkoholforskning samt internationell migration och etniska relationer. Flertalet av ledamöterna i rådets styrelse utses av forskarsamhället genom elektorval."

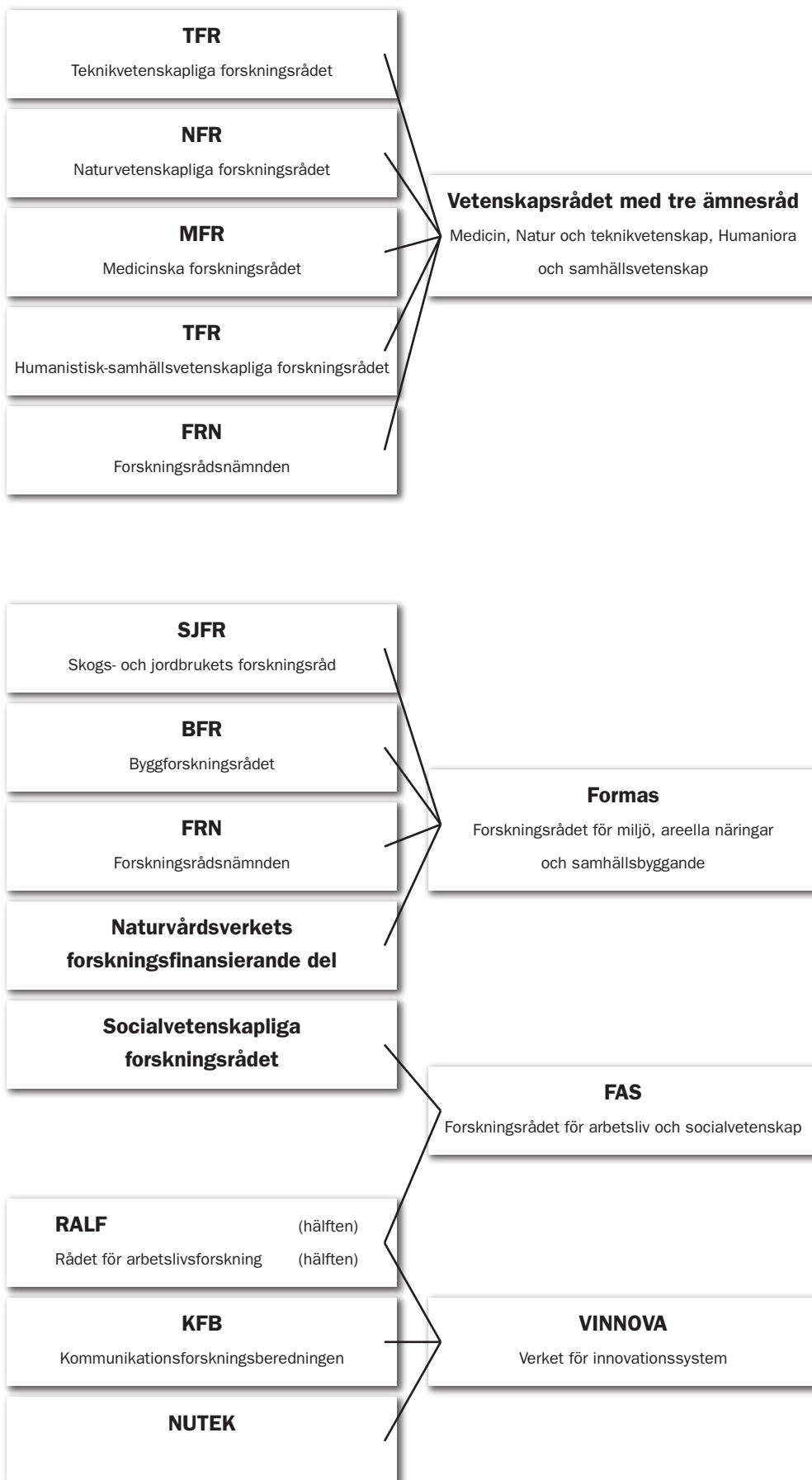
"En ny FoU-myndighet inrättas

Den nya myndigheten för forskning och utveckling ges ansvar för behovsstyrd forskning och utvecklingsarbete till stöd för innovationssystemet, en hållbar utveckling och frågor om tillväxt. Ett effektivt innovationssystem blir allt viktigare för ekonomisk tillväxt och ökat välstånd. Myndigheten får en viktig uppgift i att främja samarbetet mellan forskning och utvecklingsarbete. Den nya myndigheten får som en högst angelägen uppgift att kraftsamla och utveckla insatser inom IT-området. Frågeställningar som exempelvis handlar om samspelet mellan människan, den nya tekniken och en modern arbetsorganisation är också viktiga. Till FoU-myndigheten förs ansvarsområden från Kommunikationsforskningsberedningen, de FoU-finansierande delarna av NUTEK samt delar av Rådet för arbetslivsforskning."

OBS! Namnet VINNOVA tillkom senare.

Förr

Nu

4. Vad finansieras, hur ser organisationen ut och vilket fackligt inflytande finns?

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS)

Uppgifter för FAS

För att beskriva uppgifterna för FAS redovisas nedan ett utdrag av myndighetsförordningen SFS nr: 2000:1198.

Uppgifter

1 § Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap har till uppgift att främja och stödja grundforskning och behovsstyrd forskning inom arbetslivsområdet, socialvetenskap och folkhälsovetenskap.

2 § Forskningsrådet skall särskilt

- fördela medel till forskning och därmed sammanhängande verksamhet,
- utvärdera den forskning till vilken rådet har fördelat medel och därvid särskilt bedöma kvaliteten och betydelsen för samhället,
- utreda vilka forskningsbehov som är angelägna inom rådets verksamhetsområde, redovisa resultaten av dessa utredningar samt ta initiativ till och främja den forskning som behövs för att tillgodose sådana behov,
- samverka med övriga forskningsstödjande organ och därvid undersöka vilka forskningsuppgifter som är av gemensamt intresse samt i samråd med dessa organ besluta om samverkan eller avgränsning mellan rådet och dessa organ i fråga om sådana forskningsuppgifter,
- främja kunskapsuppbyggnad i frågor om arbetsliv samt öka kunskapen om och förståelsen för sociala förhållanden och processer,
- främja och ta initiativ till mång- och tvärvetenskaplig forskning,
- ansvara för information om forskning och forskningsresultat,
- främja och ta initiativ till internationellt forskningsamarbete och erfarenhetsutbyte,
- stimulera svenskt deltagande i aktuella forskningsteman inom Europeiska unionens ramprogram för forskning samt övriga internationella forskningsprogram,
- verka för att genusperspektiv får genomslag i forskningen,
- främja jämställdhet mellan kvinnor och män,
- främja och ta initiativ till vetenskaplig publicering och till kunskapsförmedling och dialog om den forskning som finansieras av rådet, och
- vara rådgivande organ åt regeringen i forskningsfrågor.

Kommentarer

I samband med förslaget till en ny organisation för forskningsfinansiering fördes, bland annat från LO, betydande kritik fram om riskerna att splittra upp arbetslivsforskningen på flera myndigheter. Detta problem har diskuterats av organisationskommittén och i regleringsbrevet för respektive myndighet finns angivet att samverkan och samfinansiering mellan olika finansiärer ska beaktas. Denna fråga måste ges hög prioritet och kräver sannolikt en speciell bevakning utifrån ett fackligt perspektiv.

I bilaga 1 finns ett utdrag av organisationskommitténs slutrapport 2001–02–28 Forskningsfinansiering i samverkan.

Organisation

Styrelse

FAS styrelse består av tretton ledamöter varav sju har valts av en elektorsförsamling bestående av representanter för forskarna vid universitet och högskolor. Ordföranden samt de fem övriga ledamöterna har utsetts av regeringen. För varje ledamot utom ordförande finns motsvarande ersättare utsedd. Nedan presenteras styrelsen som är tillsatt för en treårsperiod med möjligheter till ytterligare tre år.

Både ledamöter och ersättare förväntas aktivt delta i rådets prioriterings och programgrupper.

Styrelsen inkl. ersättare

Ordförande: Ambassadör Anita Gradin

Vice ordförande: Professor Margareta Bäck-Wiklund, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Utredare Sven Bergström, Landsorganisationen i Sverige

Direktör Ingvar Bladh, AB MEAG

Professor Finn Diderichsen, Institutionen för folkhälsovetenskap, Karolinska sjukhuset

Professor Per-Anders Edin, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet

Professor Erland Hjelmquist, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet

Docent Lisbeth Lundahl, Pedagogiska institutionen, Umeå universitet

Direktör Roland Nilsson, Försäkringskassan i Östergötland

Professor Birgitta Nyström, Juridiska institutionen, Lunds universitet

Generaldirektör Anne-Marie Qvarfort, Svenska ESF-rådet

Professor Elisabeth Sundin, Arbetslivsinstitutet

Generaldirektör Kerstin Wigzell, Socialstyrelsen

Ersättare:

Professor Roger Andersson, Institutet för bostads- och urbanforskning, Uppsala universitet

Avdelningsdirektör Mariana Buzaglo, Folkhälsoinstitutet

Utredare Anna-Stina Elfving, TCO

Docent Margareta Hallberg, Institutionen för vetenskapsteori, Göteborgs universitet

Professor Gunn Johansson, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet

Professor Bengt Järholm, Institutionen för folkhälsa och klinisk medicin, Norrlands universitetssjukhus

Planeringschef Lars Nilsson, Värnamo kommun

Professor Thor Norström, Institutet för social forskning, Stockholms universitet

Professor Stefan Svallfors, Sociologiska institutionen, Umeå universitet
 Professor Mats Thorslund, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet
 Verkställande direktör Torgny Wännström, AFA
 Förbundsordförande Lena Öhrsvik, Reumatikerförbundet

Kansliorganisation

Huvudsekreterare

Erikson, Robert, e-post: robert.erikson@fas.forskning.se

Ledningssekreteriat

Sheppard Nyman, Birgitta, internationell sekreterare, e-post: bsh@fas.forskning.se
 von Tiedemann, Anne, assistent till huvudsekreteraren, e-post: avt@fas.forskning.se

Programenhet

Abrahamsson, Kenneth, programchef, e-post: kenneth.abrahamsson@fas.forskning.se
 Birke, Elisabeth, forskningssekreterare, e-post: elisabeth.birke@fas.forskning.se
 Carsjö, Kerstin, forskningssekreterare, e-post: kerstin.carsjo@fas.forskning.se
 Jonsson, Inger, forskningssekreterare, e-post: inger.jonsson@fas.forskning.se
 Kihlblom, Ulla, forskningssekreterare, e-post: ulla.kihlblom@fas.forskning.se
 Nilsson, Ann-Britt, forskningssekreterare, e-post: ann-britt.nilsson@fas.forskning.se
 Strömqvist, Lena, forskningssekreterare, e-post: lena.stromqvist@fas.forskning.se

Kommunikationsenhet

Rönström, Solweig, informationschef, e-post: solweig.ronstrom@fas.forskning.se
 Gustavsson, Bodil, informatör, e-post: bg@fas.forskning.se
 Högberg, Marguerite, informatör, e-post: marguerite.hogberg@fas.forskning.se
 Jerring, Jan, informatör, e-post: jan.jerring@fas.forskning.se

Administrativ enhet

Bergman, Erland, administrativ chef, e-post: erland.bergman@fas.forskning.se
 Räni, Eino, ekonomiansvarig, e-post: eino.rani@fas.forskning.se
 Andersson, Lars, expeditionsföreståndare, e-post: lars.andersson@fas.forskning.se
 Gabrielsson, Susanne, assistent, e-post: susanne.gabrielsson@fas.forskning.se
 Hedman, Margareta, assistent, e-post: margareta.hedman@fas.forskning.se
 Orhall, Marianne, registrator, e-post: marianne.orhall@fas.forskning.se
 Thorén, Eva, assistent, e-post: eva.thoren@fas.forskning.se

Fackligt inflytande

Det fackliga inflytandet i den formella organisationen innebär att LO och TCO är representerade i FAS styrelse som har en övervägande majoritet av representanter för forskarvärlden. FAS kommer att skapa en struktur med prioriteringskommittéer och beredningsgrupper som ska hantera ansökningar och speciella programsatsningar. I inledningsfasen kommer LOs styrelserepresentant att ingå i prioriteringskommittén för arbetsmiljö. LO har också föreslagit att LO ska vara representerade i kommittéerna för arbetsmarknad, arbetsorganisation och i forskningsprogrammet om belastningsskador.

Hela strukturen bygger på att det i första hand handlar om att säkerställa den vetenskapliga nivån i projekten. Utifrån ett fackligt perspektiv är detta naturligtvis inte fel under förutsättning att detta inte hindrar att man också satsar på projekt som upplevs

som relevanta utifrån arbetslivets problem. Erfarenheterna visar att det ibland är de lite ”udda” projekten eller sådana projekt eller forskare som inte alltid tillhör de etablerade som kan skapa ny intressant kunskap. Historien visar att om forskarsamhället självt skulle ha bedömt relevansen av projekt, skulle en hel del av 70-talets kunskaper om allvarliga hälsorisker aldrig upptäckts. Exempel är bland annat effekter av lösningsmedel, asbest, radon etc. Motståndet att beforska dessa hälsorisker var i vissa fall kompakt från det etablerade forskarsamhället. Tack vare de medel som fanns genom Arbetskyddsfonden och det inflytande som arbetslivets företrädare hade kunde forskning genomföras. I ett flertal fall kunde de risker som upptäckts av människor på arbetsplatserna bekräftas av forskare. Som komplement till FAS formella struktur bör arenor skapas där forskare, praktiker och finansier mötas för att diskutera intressanta forskningsområden.

Verket För Innovationssystem (VINNOVA)

Uppgifter för VINNOVA

För att beskriva uppgifterna för VINNOVA redovisas nedan ett utdrag av myndighetsförordningen SFS nr: 2000:1132.

Uppgifter

1 § Verket för innovationssystem skall främja utvecklingen av effektiva svenska innovationssystem inom verksamhetsområdena teknik, transport, kommunikation och arbetsliv. Med innovationssystem avses nätverk av offentliga och privata aktörer där ny teknik och kunskap produceras, sprids och används.

Verket har även till uppgift att kartlägga kunskapsbehov, initiera och finansiera behovsmotiverade forsknings-, utvecklings- och demonstrationsprojekt, liksom att verka för att kunskaper sprids och nyttiggörs.

2 § Verket för innovationssystem skall särskilt

- fördela medel till forskning och utveckling och därmed sammanhängande verksamhet,
 - verka för att industriforskningsinstitutens roll i innovationssystemet utvecklas,
 - med beaktande av kunskapsutvecklingen i särskilt små och medelstora företag utveckla samarbetet mellan industriforskningsinstitut, universitet och högskola samt aktörerna inom privat och offentlig verksamhet,
 - främja det svenska deltagandet i aktuella forskningsteman inom EG:s ramprogram för forskning och utveckling, övriga internationella forskningsprogram samt utbytet med EG:s strukturfonder i aktuella delar,
 - stimulera till kunskapsöverföring och rörlighet mellan olika grupper av aktörer i innovationssystemet,
 - vara rådgivande organ åt regeringen i forsknings- och utvecklingsfrågor,
 - verka för att genusperspektiv får genomslag i forskningen, och
 - arbeta för jämställdhet mellan män och kvinnor.
- Verket skall samverka med berörda regionala, nationella och internationella aktörer. Verket skall särskilt samverka med Verket för näringslivsutveckling och Institutet för tillväxtpolitiska studier.

Kommentarer

Den nya myndigheten som är en hopslagning av delar av NUTEK, KFB och RALF innebär

att tre kulturer slås samman där RALF står för ungefär 10 procent av budgeten. Detta anger också den ungefärliga storleksordningen på den andel av de anställda som kommer från RALF. Den oro som LO kan känna är huruvida arbetslivsfrågorna kan få tillräcklig genomslagskraft i den nya myndigheten. Det skulle kunna finnas goda förutsättningar att en bra integration av arbetslivsforskning i den mer tekniskt inriktade forskningen. Motivet för detta finns naturligtvis i de allmänna tankar om ”hållbar tillväxt” eller att skapa förutsättningar att skapa ett ”hållbart arbetsliv”.

Men detta kräver sannolikt en mycket medveten strategi från ledningsstrukturen i VINNOVA. I senare diskussioner i detta PM beskriver vi olika idéer om fracklig forskningsinitiering som kan vara ett sätt att utveckla nya tankar.

I bilaga 2 finns ett utdrag av organisationskommitténs slutrapport 2001–02–28 Forskningsfinansiering i samverkan som beskriver den nya myndighetens uppdrag.

Organisation

Styrelse

Direktör Greta Fossum, Skogsindustrierna, ordförande

Generaldirektör Per Eriksson, VINNOVA

Professor Gunilla Jönson, Lunds Tekniska Högskola

Avdelningschef Johan Lindberg, Electrolux Logistics AB

Förbundsordförande Sture Nordh, TCO

Professor Margareta Norell, KTH

Direktör Per Risberg, vice ordförande

Direktör Kenneth Olausson, Interactive Institute

Direktör Heléne Olsson, Cybergene AB

Personalrepresentant, SACO

Personalrepresentant, ST

Adjungerad:

Direktör Madelene Sandström, stf generaldirektör, VINNOVA

Sekreterare:

Eva Carlson, VINNOVA

Kansliorganisation

Per Eriksson är generaldirektör.

Madelene Sandström är koordinator och stf generaldirektör, med särskilt ansvar för att koordinera myndighetens samlade arbete.

Avdelning Innovationssystem

Göran Marklund är avdelningschef. Här bedrivs analys- och syntesverksamhet med uppgift att bidra till VINNOVAs verksamhetsutveckling när det gäller att stärka det svenska innovationssystemet. Här ligger ansvaret för att stödja forskning och kunskaps-spridning om innovationssystem. Här samordnas också beställningar av utvärderingar av VINNOVAs verksamhet. Avdelningen har ett särskilt ansvar att förvalta och bidra till utvecklingen av Teknisk Framsyn. Avdelningen organiseras i:

- analys och syntes
- teknisk framsyn
- innovationsforskning
- utvärderingssamordning.

Avdelning Kompetensområden

Eva Lindencrona är avdelningschef. Här finns huvuddelen av den behovsmotiverade forskningen i form av program och projekt. I samspel mellan samhällets aktörer och forskarna görs insatser för att öka kunnandet inom strategiska områden. Avdelningen organiseras i:

- informations- och kommunikationsteknologi
- livsvetenskaper/bioteknik
- arbetslivsutveckling
- kommunikationer, transporter och fordon
- tillverkning och material.

Avdelning Aktörsgupper

Lars K Eklund är avdelningschef. Här hanteras den struktur som riktar sig mot aktörerna i innovationssystemet, inklusive frågor som rör industriforskningsinstitut, kompetenscentra, rörlighet, lärande i arbetslivet och internationellt utbyte. Avdelningen organiseras i:

- högskolor och institut
- regioner, företags- och organisationsnätverk
- internationella frågor
- samverkan på speciella arenor och nätverk, till exempel med arbetsmarknadens parter.

Förvaltningsavdelningen

Leif Callenholm är avdelningschef. Avdelningen ansvarar för planering, personalfrågor, information, IT-stöd samt ekonomi och administration.

Planering och strategi – Lars Fernvall är avdelningschef.

Utveckling – Klas Barklöf är utvecklingschef, med särskilt ansvar för arbetet att integrera de tre sammanslagna myndigheternas perspektiv och arbetskultur

Fackligt inflytande

I VINNOVAs styrelse har endast TCO representation. Någon struktur under styrelsen för kommunikation med arbetslivets företrädare har inte ännu diskuterats (mars 2001). Det finns däremot erfarenheter från både RALF och NUTEK om hur forskningsfinansieraren kan bygga upp relationer till arbetslivets företrädare och som borde kunna generera idéer till en framtida struktur. RALF hade programråd och programutskott som var brett representerade av arbetslivets företrädare. På ett övergripande plan var detta ett bra sätt att föra en dialog med den forskningsmedelsbeviljande myndigheten. I detta sammanhang fanns inte forskarsamhället breda medverkan. I programutskottet för arbetsorganisation vid RALF diskuterades strategiskt viktiga frågor som bland annat "magra organisationer" som i dag är en central fråga för hur det framtida arbetslivet ska utformas. Vid NUTEK bedrevs också olika program som ofta innebar att LO var representerade i styr eller referensgrupper. Ett pågående sådant program är MTO (Människa teknik och organisation). Utifrån ett LO-perspektiv är just det synsätt som präglat MTO-programmet mycket värdefullt och bör kunna vara en grund för en inriktning av den framtida arbetslivsforskningen.

6. En kartläggning av arbetslivsforskning i Sverige

Rådet för arbetslivsforskning finansierade en kartläggning av arbetslivsforskningen vid svenska universitet och högskolor. Undersökningen utfördes av Michael Nydén HFI AB. Slutrapporten finns tillgänglig via Internet www.hfi.se/arbetsliv/slutrapp.htm.

Nedan presenteras i punktform några få resultat som kan vara intressanta vid diskussion om en framtida arbetslivsforskning.

- Som arbetslivsforskning definierades områdena arbetsorganisation, arbetsmiljö och arbetsmarknad.
- Arbetsorganisation står för 43 procent av forskningsvolymen, arbetsmiljö för 31 procent och arbetsmarknad för 26 procent.
- Arbetslivsforskningen står för 2 procent av den totala forskningsvolymen vid Universitet och högskolor. I dagsläget ungefär 316 helårstjänster av totalt 19 000. Undersökningen inventerade tjänstevolymen och inte direkt forskningsanslag i kronor.
- Finansieringen sker till 89 procent från myndigheter, forskningsråd/stiftelser och fakulteter.
- Den kategori forskare som dominerar forskningsvolymen är doktorander som står för 50 procent av projekten.
- Fem lärosäten svarar för 86 procent av arbetslivsforskningen. Stockholms universitet 20 procent, Luleå tekniska universitet 14 procent, Linköpings universitet 13 procent, Uppsala universitet 12 procent och Göteborgs universitet 11 procent.
- Det finns en klar uppdelning av de tre forskningsområdena mellan lärosätena. Forskning om arbetsmarknadsfrågor sker främst vid Stockholms och Uppsala universitet, arbetsmiljöforskning vid Luleå tekniska universitet och Karolinska institutet och arbetsorganisationsforskning har en lite större spridning men domineras av Stockholms universitet.

Kommentarer

Denna kartläggning redovisar inte hela kartan över var arbetslivsforskningen sker, men sannolikt vart huvuddelen av den samhällsfinansierade delen går.

Andra forskningscentra som finns är bland annat Arbetslivsinstitutet, branschforskningsinstituterna som till exempel IVF, IVL, Träteck, de yrkesmedicinska klinikerna och "konsulter" som söker medel för FoU-projekt.

Kartläggningen visar också att en stor del av forskningsstödet går till finansiering av doktorandtjänster. Det är naturligtvis viktigt att det finns en garanti för att tillgodose forskarrekryteringen i landet, men detta visar också att den diskussion som förs i detta papper om att arbetslivsforskningen mer och mer har blivit en fråga för forsknings-

samhället självt. LOs uppfattning är att arbetslivsforskningen till stor del måste vara efterfrågestyrd, varför diskussionen om arbetslivsrelevansen måste vägas in i prioriteringar om finansiering av projekt. Det behöver inte vara en motsättning mellan dessa aspekter, men det krävs speciella åtgärder för att ge arbetslivet möjligheter att initiera forskning.

7. En skiss på framtida facklig forskningsinitiering och spridning av resultat

Bakgrund

Fackliga initiativ för att initiera forskning eller utvecklingsarbete inom arbetslivsområdet har i princip försvunnit under slutet av 90-talet. I den nya strukturen av forskningsfinansierande organ har en ytterligare förskjutning skett där det formella inflytandet från forskarsamhället har förstärkts ytterligare. Detta riskerar att försämra möjligheterna för FoU projekt som utgår från konkreta problem som finns på arbetsplatserna. Våra erfarenheter från 70–80-talet visar att om det inte funnits möjligheter för facken både lokalt och centralt att med stöd från tex. Arbetarskyddsfonden (senare Arbetsmiljöfonden) ta initiativ till forskarkontakter hade många av de arbetsmiljöproblem som fanns aldrig blivit upptäckta eller bekräftade av forskningsresultaten.

Arbetslivsinstitutet tog under slutet av 90-talet över förmedlingen av forskningsinitieringspengarna (från tidigare avsatta medel från löneutrymmet till Arbetarskyddsfonden) till de fackliga organisationerna. I dag finns inte detta stöd kvar.

Även om de ”nya” forskningsbeviljande organen skapar kontaktytor mot arbetslivet och bildar prioriteringsgrupper, programgrupper och så vidare, så motsvarar detta inte de möjligheter som fanns på 70–80-talet att stödja FoU projekt som startades utifrån fackliga initiativ. Alltför stort forskarinflytande i prioriteringsprocessen riskerar att viktiga områden utifrån arbetslivets problem riskerar att missas eller att forskningen kommer för sent. I dag ser vi exempel på detta i verksamheter med ”anorektiska” organisationer. Betydligt större insatser borde göras för att visa på ”goda lösningar”. Arbetslivsforskningen blir till vissa delar styrd av vad den inomvetenskapliga världen anser passa de egna intressena just för stunden. Som tidigare nämnts finansieras en stor del av doktorandtjänsterna med externa forskningsmedel.

Ovanstående inställning får inte tas som intäkt för att LO inte anser att forskarsamhället ska hållas utanför eller att vetenskaplig kvalitet i forskningen inte är viktig, tvärt om är detta en grundförutsättning för att skapa trovärdighet för att kunna genomdriva förändringar på arbetsplatserna.

I samband med den omorganisation av forskningsfinansiering som skett finns enligt LO mycket goda förutsättningar att skapa en ny struktur för arbetslivet att både kunna initiera forskning och utvecklingsprojekt och att skapa kanaler för att resultaten förs tillbaka till arbetslivet och bidrar till utvecklingen av ett ”hållbart arbetsliv”. Vi vill därför utveckla idéer för att skapa ett konstruktivt trepartssamarbete mellan finansiärer, forskare och fackliga företrädare som kan stärka arbetslivsforskningens roll i framtiden.

Som ett exempel på en forskningsinitieringsaktivitet redovisas följande erfarenheter.

KAL-projektet och LOs IT-råd sökte i slutet av 1997 gemensamt medel från LOFU för att ta fram ett underlag för forskningsinitiering.

Bakgrunden var den känsla av att arbetslivsforskningen under 90-talet hade fjärrat sig områden som är intressanta ur ett LO-perspektiv. Det fackliga inflytandet på arbetslivsforskningen har radikalt förändrats i samband med den förändring som skett genom att bland annat finansieringen av Arbetsmiljöfonden förändrades från att baseras på ett avsatt löneutrymme till att finansieras genom statsmedel. I samband med denna förändring skedde också radikala förändringar av arbetsmarknadens parter inflytande i styrelsen, styr och referensgrupper.

För att kartlägga hur läget såg ut inom delar av arbetslivsforskningen gjordes tre kunskapsöversikter.

■ **Jämställdhet och arbetsorganisation**

sammanställd av Kerstin Fredholm

■ **Informationsteknik som verktyg för det utvecklande arbetet**

sammanställd av Mats Utbult

■ **Den lärande organisationen och arbetsorganisation**

sammanställd av Mats Utbult

Dessa kunskapsöversikter beskriver i princip den då aktuella forskning som bedrevs i landet och värderar delvis utifrån om denna forskning innehöll relevanta frågeställningar utifrån ett LO-perspektiv. Kunskapsöversikterna diskuterades med ett urval forskare inom respektive område för att få en kritisk bedömning av slutsatserna.

Som ett tredje steg genomfördes tre idéutvecklingsseminarier på samma teman som kunskapsöversikterna. Vid dessa seminarier sammanfördes cirka 15 forskare med erfarenheter från de olika områdena och ungefär lika många fackliga representanter från olika arbetsplatser med erfarenheter av utvecklingsarbete med inriktning på arbetsorganisationsförändringar. Rådet för Arbetslivsforskning fanns också representerade. Seminarierna genomfördes under två dagar då man diskuterade både vilka problem som man upplevde fanns på arbetsplatserna och som borde beforskas samt vilken kunskap forskningen kunde bidra med. I gruppdiskussioner formulerades förslag till forskningsprojekt eller forskningsprogram som bedömdes relevanta för LOs medlemmar.

Erfarenheterna från dessa seminarier har legat till grund för diskussioner med olika forskningsfinansiärer. Vid seminarierna uppstod också flera direkta kontakter mellan de fackliga representanterna och forskarna. Den allmänna slutsatsen från denna aktivitet var att det var en mycket fruktbar dialog och att den borde kunna utvecklas vidare.

Kunskapsöversikterna finns tillgängliga på KALs hemsida <http://www.lo.se/kal>.

En ny modell

Initiering av FoU

I samband med den nya strukturen för forskningsfinansiering vill LO utveckla en modell för trepartssamarbete mellan finansiärer, forskare och företrädare för arbetslivet. I nedanstående skiss utgår vi i första hand från hur det fackliga inflytandet för LO och LO-förbunden ska tillgodoseas, detta kan mycket väl också inkludera andra fackliga organisationer och arbetsgivare.

I första hand gäller denna skiss den forskning som stöds av FAS och VINNOVA där arbetslivsforskningen är inkörsporten. Syftet är att

- Aktivera den lokala, regionala och centrala fackliga organisationen i frågor om forskning och utveckling inom arbetslivsområdet.

- Skapa mötesplatser där praktiker möter forskare för att redovisa vilka problem som finns och skissa på relevanta FoU-projekt, Dessa möten kan anordnas branschvis, regionalt eller på annat sätt.
- Stödja pilotstudier eller kartläggningar som utifrån konkreta eller tänkbara risker eller problem på arbetsplatser kan leda fram till FoU ansökningar till berörd finansierare.
- Stödja en särskild ”hemsida” (gärna inom redan befintliga sådana till exempel LOs, förbundens och/eller FAS och VINNOVAs) som inriktar sig på kontakter mellan praktiker och forskare.

Det kan till exempel vara

- Frågor om arbetslivsproblem till en expertpanel av forskare
- Vi har detta problem vem kan hjälpa oss?
- Var får jag kontakt med intresserade forskare?
- Rådgivning om vem som kan finansiera ett FoU projekt?

Spridning av resultat

För att sluta cirkeln från initiering till spridning och genomförande av förändringar på arbetsplatser krävs också en mer utvecklad strategi för den senare delen. Denna fråga har ”alltid funnits” och i olika sammanhang har frågan utretts eller diskuterats alltifrån statliga utredningar, i finansieringsorganen, arbetslivsfonden etc. Forskarsamhället har oftast haft som det primära målet att presentera resultaten för andra forskare i etablerade rapporter, tidskrifter eller nationella/internationella konferenser. Tyvärr når inte denna resultatspridning fram till arbetsplatserna. Kampanjer eller spridning av ”goda exempel” har också varit genomtänkta strategier, inte minst i samband med arbetslivsfonden. Även denna metod har sina begränsningar och kan utvecklas. Problemen utvecklas inte mera här utan vi konstaterar att en utveckling av metoder och former för spridning av FoU-resultat måste vidareutvecklas. Det finns även i detta sammanhang stora förutsättningar att i samband med den beskrivna omstruktureringen av finansieringsorganen för forskning och utveckling skapa nya former för detta.

Syftet för detta ska vara att

- I samband med finansiering villkora stöd med en plan för hur spridning till ”slutanvändarna” ska gå till.
- Skapa ett trepartssamarbete mellan finansierare, forskare och arbetslivets företrädare för att ta ett gemensamt ansvar för spridningen av resultat.
- Pröva IT teknikens möjligheter att skapa interaktiva metoder för erfarenhetsspridning (Tänkbar samarbetspart är Interaktiva institutet). Goda exempel på nätet som ger möjligheter till kontakter med människor på arbetsplatsen, arbetsgivare, facket, forskare/konsult och andra som deltagit.
- Samarbeta med andra finansierare av företagsstöd, strukturstöd, individstöd och liknande för att via dessa sprida ”goda idéer”.

Närliggande projekt

Inom LO och i andra organisationer pågår verksamheter och projekt som skulle kunna ingå i ett nätverk för frågor som hör ihop med initiering och spridning av FoU.

Nedan nämns några av dessa verksamheter som skulle kunna få ett ansvar för de frågor som har med FoU initiering och spridning av resultat.

- Det nya förbundsgemensamma projektet att aktivera den regionala fackliga strukturen i arbetsmiljöarbetet.
- Den regionala organisationen av näringspolitiska råd på distriktsnivå.
- Partnerskapen i den nya regionala organisationen för nya Mål 3 kan vara en resurs?
- På central nivå finns MOA, energiutskottet, ”näringspolitiska klubben” och eventuellt nya utskott som resurser.
- Pågående förbundsgemensamma projekt är också ett utmärkt sätt att diskutera FoU inom olika delområden (till exempel ITQ, KAL, lärande projektet).

En viktig princip bör vara att man inte nödvändigtvis skapar något nytt organ som överordnas alla andra utan att man bygger upp ett nätverk där alla intresserade får möjligheter att utifrån sina intressen skapa tryck på FoU verksamheten.

Diskussioner om prioriteringar samordningar etc. får tas den dag då det uppstår problem. En nyckelfråga blir hur finansiering och samarbetet med finansiärer organiseras.

Finansiering och ansvar

För att visa allvaret i denna möjlighet till trepartssamverkan som borde generera intressant information till finansiärerna så bör en särskild pott med pengar avsättas.

Det finns en rad principiella frågor att utveckla varav bland annat följande kan nämnas.

- Var ska det primära ansvaret ligga? Är det respektive finansiärer som har initiativet eller är det de fackliga organisationerna som har ansvaret och disponerar en särskild pott med pengar för ändamålet?
- Varje grupp av intressenter ska ha möjligheter att starta pilotprojekt eller mindre erfarenhetsspridningar som kan skapa modeller för mer samlade projekt eller spridningsaktiviteter.

Programskiss för ett tvådagars seminarium om forskning och utvecklingsprojekt inom arbetslivsområdet hösten 2001

Syftet med detta forskningsseminarium är att föra en diskussion om hur den framtida arbetslivsforskningen kan utformas utifrån ett fackligt perspektiv. Denna rapport kan vara ett underlag för en sådan diskussion. Sammanfattningsvis kan följande punkter ingå i planeringen.

- LO står som inbjudare tillsammans med VINNOVA och FAS
- Seminariet riktas till förbundens ansvariga för arbetsmiljö och arbetsorganisation/utvecklingsarbete samt LO-ledningen och berörda i LO-huset.
- Någon forskningsansvarig från närings och utbildningsdepartementet inbjuds och får kort redogöra för regeringens idéer om FoU med samhällsmedel.
- FAS respektive VINNOVA presenterar sina verksamheter.
- LO redogör för sina övergripande önskemål om framtidens arbetslivsforskning.
- Gruppdiskussioner om förslag till hur en bra dialog skapas mellan facket, forskare och finansiärer. Denna rapport kan vara underlag för mer preciserade frågeställningar om till exempel initiering och spridning av FoU samt hur detta inordnas i den framtida fackliga strukturen inom förbunden och LO.

8. Speciella synpunkter på forskning och utveckling inom arbetslivsområdet utifrån ett LO-perspektiv

I detta sammanhang tas inte upp frågor om forskning i största allmänhet inom teknik, naturvetenskap, medicin och så vidare. Det är i första hand det som berör arbetslivsforskning utifrån att skapa mer utvecklande arbete, god arbetsmiljö och förutsättningar att skapa en lärande organisation. Detta innebär naturligtvis inte att LO anser annan forskning som oviktig eller att det inte finns kopplingar till produkt eller verksamhetsutveckling. Vi sammanfattar dessa aspekter i punktform.

FoU verksamhet inom arbetslivsområdet ska

- utgå från att skapa mer utvecklande arbete, god arbetsmiljö, minimera risken för hälsoproblem, livslångt lärande är också bra för företagen/verksamheten och svensk konkurrenskraft.
- till stor omfattning vara efterfrågestyrd. FoU verksamhet inom arbetslivsområdet är till sin natur sådan att den i första hand måste vara efterfrågestyrd. Det handlar om att utifrån utvecklingen inom arbetslivet vara med och upptäcka ”nya risker” och utveckla kunskap om hur man åstadkommer ett hållbart arbetsliv.
- utgå från en jämbördig samverkan mellan forskare och berörda chefer, anställda och fackliga företrädare. Forskningens frihet ska naturligtvis säkras genom att forskarna väljer metoder och får frihet att tolka resultaten utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet. I princip bör forskningsfinansiärer som stödjer projekt, som berör enskilda arbetsplatser, kräva att berörda parter skriver ett gemensamt policydokument som beskriver engagemang, syftet och hur man vill förvalta erfarenheterna.
- drivas mot mer handlingsorienterad riktning, där syftet är att stödja de lokala aktörerna i utvecklings- och/eller problemlösningsarbetet genom att till exempel tillhandahålla modeller och metoder, ta fram analys och beslutsunderlag, att lämna goda råd och så vidare.
- eftersträva tvärvetenskapliga angreppssätt, där allt från hälsa, inflytande, effektivitet och så vidare beaktas.
- bör vara så efterfrågestyrd som möjligt. Det handlar i första hand om att ta fram kunskap som ganska snabbt kan omsättas i praktiken.
- Utformas så att resultatspridning ska ske både till forskarsamhället och till arbetslivets företrädare som direkt kan omsätta resultaten i praktiken. Forskningsfinansiärer bör vid beviljande av projektstöd hitta former för villkorande där det bör finnas en konkret plan för hur spridning av resultaten ska genomföras.

Bilaga 1

Utdrag från rapporten *Forskningsfinansiering i samverkan 28 februari 2001*

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS)

Bakgrund

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, FAS, tog vid årsskiftet över det ansvar för finansiering av forskning som tidigare åvilat Socialvetenskapliga forskningsrådet (SFR) och som delvis åvilat Rådet för arbetslivsforskning (RALF).

Därutöver har ansvaret för finansiering av ungdomsforskning flyttats till FAS från det tidigare Humanistisk-Samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR).

Det nya rådets uppgift är att stödja forskning av hög vetenskaplig kvalitet och relevans motiverad av ett långsiktigt kunskaps- och kompetensbehov inom socialvetenskap, välfärd, socialpolitik, familjepolitik, arbetsmiljö, arbetsorganisation, arbetsmarknad, folkhälsovetenskap samt om barns och ungdomars situation och uppväxtvillkor. Rådet ska ha ett särskilt samordningsansvar för forskning om äldre, handikapp, internationell migration och etniska relationer samt för socialvetenskaplig alkoholforskning. Rådet ska också bidra till kunskapsuppbyggnaden i frågor som rör arbetsliv. Den forskning som rådet stödjer ska uppfylla höga krav på vetenskaplig kvalitet och forskningen ska samtidigt ha tydlig relevans för problem och utvecklingstendenser inom de samhällssektorer som berörs av rådets verksamhet. Rådets verksamhet ska stödja initiativ till nya forskningsområden och främja metodutveckling i en mångvetenskaplig anda. Rådet ska ha en god överblick över hur forskningen utvecklas nationellt och internationellt och fortlöpande utvärdera kvalitet och identifiera brister.

Styrelse

FAS har en styrelse bestående av tretton ledamöter varav sju har valts av en elektorsförsamling bestående av representanter för forskarna vid universitet och högskolor. Härutöver har regeringen utsett fem ledamöter samt ordförande. Det innebär att FAS har en majoritet av forskare bland sina ledamöter. För samtliga ledamöter utom ordföranden finns en personlig ersättare som utsetts på samma sätt som den ordinarie ledamöten. Ledamöterna i styrelsen har utsetts på tre år och kan utses för ytterligare en period på tre år. Elektorsvalen gav en jämn könsfördelning. Såväl ledamöter som ersättare förväntas aktivt delta i rådets verksamhet på olika sätt, till exempel i prioriteringskommittéer och beredningsgrupper. Ersättarna har dessutom alltid möjlighet att närvara vid styrelsens sammanträden.

Ansvarsfördelning

Rådets verksamhet leds av styrelsen. Under styrelsen leds rådets verksamhet av en huvudsekreterare som också är chef för myndighetens kansli. Vid rådet får också veten-

skapliga experter anställas. Dessa kommer att tillsättas av rådets styrelse under våren, efter beredning av de ämnesmässiga behoven.

Anslag

Det sammanlagda anslaget för FAS uppgår till cirka 262 miljoner kronor för år 2001. Regeringen har i den forskningspolitiska propositionen aviserat att rådet tillförs ytterligare 2 miljoner kronor för år 2002 för handikappforskning samt att cirka 14 miljoner kronor överförs från VINNOVA som ett led i att dela upp RALFs anslag i två lika delar mellan VINNOVA och FAS. För år 2003 beräknas ytterligare 10 miljoner kronor för den nya ämnesövergripande satsning som framgår av den forskningspolitiska propositionen.

Forskningsrådets första år ger framförallt utrymme för att utveckla planer för verksamheten framöver. De tidigare myndigheternas planering av forskningsfinansiering under 2001 har inneburit att i stort hela anslaget för 2001 är uppbundet.

Arbetsformer

Rådet har till uppgift att garantera kvalitet och relevans i bedömningar av forskningsstöd. FAS kommer att skapa en struktur med prioriteringskommittéer och beredningsgrupper vilka arbetar med bedömningar av ansökningar till forskningsbidrag samt andra typer av forskningsfinansiering (till exempel sammanhållna forskningsprogram) och utvärderingar. Rådet har som tidigare nämnts en majoritet av forskare bland sina ledamöter, valda genom elektorval. Det stora inslaget av aktiva forskare stärker kontakten mellan forskarvärlden och finansiären. Forskarvärldens förtroende är avgörande för forskningsrådets framtid och utveckling. Genom de befintliga kontaktnät de tidigare forskningsråden skapat finns basstrukturen för att genomföra relevansbedömningar av hög kvalitet.

Struktur och organisation

Programområden

Rådets verksamhet har inledningsvis indelats i följande tre programområden: Individens hälsa, Samhällets regelverk och trygghetssystem samt Arbetslivets inriktning och organisation.

Inom FAS kansli och styrelse har påbörjats en diskussion om ny strukturering av programområden. En sådan struktur bör så långt möjligt bygga på vad som kan ses som identifierade forskningsområden men samtidigt vara igenkännbara för allmänhet och politiker.

En preliminär lista är hittills resultat av denna diskussion.

■ arbetsmarknad,	■ handikapp,
■ arbetsmiljö,	■ hälso- och sjukvård
■ arbetsorganisation,	■ internationell migration och etniska relationer,
■ arbetsrätt,	■ kemiska och fysikaliska hälsorisker,
■ arbetsvillkor och arbetsförhållanden,	■ omsorg,
■ barn och ungdom,	■ rehabilitering,
■ bruk och missbruk av alkohol och droger,	■ socialförsäkring,
■ epidemiologi,	■ socialpolitik,
■ ergonomi och belastningsskador,	■ socialtjänst,
■ familj,	■ välfärd,
■ folkhälsa,	■ åldrande.

Kansliorganisation

FAS har ett kansli som administrerar forskningsfinansiering, informerar om verksamheten och svarar för kommunikationen med omgivande samhälle samt genomför analyser och utvärderingar av den forskning rådet finansierar.

Forskningsrådets kansliorganisation består av ett ledningssekretariat och tre enheter: Programenheten, Kommunikationsenheten och Administrativa enheten.

Arbetsformer

Personalgrupper kommer att bildas till stöd för arbetet inom de olika temaområdena bestående av forskningssekreterare, informatörer samt assistenter. Enskilda individer (såväl forskningssekreterare som till exempel informatörer) bör samtidigt kunna tillhöra fler än ett temaområde, vilket ger flexibilitet och integrering.

Ledningsgrupp

En ledningsgrupp har bildats i vilken ingår huvudsekreteraren (ordförande) och de tre enhetscheferna.

Det övergripande ansvaret för kansliet åvilar huvudsekreteraren.

Bemanningen

Befattningen som huvudsekreterare tillsattes av organisationskommittén utan föregående annonsering. Befattningarna som enhetschefer tillsattes efter extern annonsering. Ansökningarna bereddes av organisationskommitténs sekretariat och huvudsekreteraren. I detaljorganisationen har ytterligare befattningar skapats i ledningen (controller och internationell sekreterare), dessa utgör olika former av ledningsstöd direkt under huvudsekreteraren. Samtliga övriga befattningar inom rådet bemannades efter intresseanmälningar av befintlig personal inom SFR och RALF samt en rekrytering från FRN.

Ledningssekretariat

I ledningssekretariatet ingår huvudsekreterarens assistent, kontrollern och den internationella sekreteraren. En viktig uppgift för rådet blir att utveckla internationella kontakter och relationer. Det gäller både att föra ut svenska uppfattningar om forskning och forskningsstöd och att föra hem information, bland annat om EUs forskningsstödjande arbete.

FAS internationella program skulle kunna ha som mål att främja internationellt utbyte inom den forskning som rådet stödjer genom

- utveckling av rådets egna internationella kontakter med utländska forskningsfinansierande organ och med internationella organisationer av intresse för FAS
- aktiv bevakning av EUs aktiviteter inom rådets ansvarsområde
- internationellt riktad informationsverksamhet (till exempel newsletter och engelsk info på hemsidan)
- stöd till internationellt utbyte (resebidrag, program för post-docstipendier och gästforskarbidrag, stöd till internationella seminarier, symposier och konferenser i Sverige, utländsk publicering)
- internationell komponent i FAS svenska informationsstrategi

Såväl RALF som SFR arbetade med gästforskar- och stipendieprogram, varför det finns rikligt med erfarenhet att bygga på. Samma gäller om stöd till internationella konferenser, liksom resebidrag till konferenser, symposier med mera.

Programenheten

Programenheten har det samlade ansvaret för handläggningen av allt forskningsstöd. Detta innefattar bland annat hanteringen av ansökningar om projektbidrag, vissa utredningar och utvärderingar.

Beredning av projektbidrag med mera

I stor utsträckning är beredningen av ansökningar ämnesfördelad. Ansökningarna är av arten bidrag till projekt, finansiering av anställningar vid universitet och högskolor, utrikes resor, med mera. Beredningsorganisationen ska därutöver ha en omfattande interaktion med universitet och högskolor nationellt och internationellt. Det är också värdefullt att forskningssekreterare i beredningen är väl insatta i den internationella forskningspolitiken och har ett utbyte med likartade organisationer och myndigheter internationellt.

Ansökningar och projekthanteringssystem

Formerna för beredningsarbetet har lång tradition inom forskningsråden. Formerna för beredning kommer att diskuteras ytterligare under året.

Forskare inom rådets verksamhetsområde har erhållit besked om möjligheten att söka medel från FAS och att skisser ska lämnas in senast den 1 februari 2001 för att stöd ska kunna erhållas år 2002. Vid sitt första sammanträde den 22 januari 2001 diskuterade styrelsen en tidsplan för den fortsatta behandlingen av projektansökningarna.

Åldrande

Här finns ett forskningsprogram utarbetat av SFR som fullföljs av FAS.

Handikapp

SFR initierade en utvärdering av svensk handikappforskning, utförd av fyra internationella sakkunniga. Rapporten beräknas föreligga i februari 2001. En programgrupp för att utarbeta ett forskningsprogram inom området har beslutats av styrelsen.

Ungdom

Anslaget för år 2001 kommer att förbrukas genom beslut som tagits av HSFR under hösten 2000.

Ämnesövergripande frågor

Riksdagen har beslutat att FAS ska erhålla 5 miljoner kronor ”för att prioritera ämnesövergripande frågor inom ansvarsområdet”. Även om ett exempel ges i regeringens forskningspolitiska proposition är det inte helt glasklart vad som avses med detta begrepp, vilket gör det så mycket mer angeläget att närmare överväga hur dessa medel kan utnyttjas bäst.

Programstöd och andra former av långsiktigt stöd

SFR satsade relativt stora resurser på så kallade programstöd, innebärande att framgångsrika forskargrupper har erhållit anslag om cirka 800 000 kronor i upp till sex år att användas relativt fritt på det sätt gruppen ifråga finner bäst. Denna stödform har utvärderats med positivt resultat. Sannolikt kommer även FAS att dela ut programstöd i en omfattning och inom områden som styrelsen kommer att avgöra.

Bedömningen av behov av långsiktigt stöd bör i vissa fall kunna utgå från område-översikter där ledande forskare – både från Sverige och utlandet – ger en översikt

över kunskapsläget inom samhällsrelevanta forskningsområden. En sådan ansats kan bli bredare än utvärdering av vissa bestämda tillämpningsområden. Som exempel vore det spännande att ge några internationella forskare i uppgift att bestämma kärna, innehåll och kompetens i svensk arbetslivsforskning och därmed identifiera långsiktiga stödområden och utvecklingsstrategier.

Forskarskolor

Enligt riksdagens beslut kommer ett antal forskarskolor att inrättas. Två av dessa avser insatser som till viss del kan sägas falla inom FAS område – ekonomi samt vård och omsorg. Detta hindrar inte att FAS kan gå vidare i arbetet med en eller flera forskarskolor och bjuda in universiteten att komma med förslag till sådana.

Projekthanteringssystem

Frågan om datoriserat projekthanteringssystem är en viktig fråga inom beredningsarbetet. Respektive forskningsråd som nu ingår i FAS hade ett eget projekthanteringssystem utformat för att på lämpligaste sätt vara ett stöd till den form av beredningsprocess som myndigheten utvecklat. Arbetet med att synkronisera projekthanteringssystemet inleddes redan i oktober 2000. Målsättningen är att såväl diariet som projekthanteringssystemet ska hanteras av samma system. Arbetet sker samordnat med Formas och VINNOVA. Detta arbete är ännu inte slutfört.

Programenhetens bemanning

Enheten bemannades med personal från SFR och RALF.

Kommunikationsenheten

FAS har betydande resurser för information inom kansliet. En informationsstrategi för rådet bör bygga på en rad olika överväganden som avses diskuteras i styrelsen.

Generellt är det angeläget att FAS fortsätter på den av RALF och SFR inslagna vägen till goda press- och mediakontakter.

En informationsstrategi är under utarbetande. Vidare sker profilering och lansering av FAS. En inventering av målgrupper sker. En ny tidning planeras, liksom en utveckling av webbsidan. Ett nyhetsbrev och ett newsletter på engelska avses utkomma med sina första nummer under våren 2001.

Kommunikationsenhetens bemanning

Enheten bemannades med personal från SFR och RALF.

Administrativa enheten

Det administrativa stödet avser områden som ekonomi- och personaladministration, vaktmästeri, reception, registrator och arkivfunktion samt IT-frågor. Visst administrativt stöd till huvudsekreterare och styrelse ingår också i enhetens uppgifter.

Administrativa enhetens bemanning

Enheten bemannades med personal från SFR och RALF samt en person från FRN (registratorn).

Möjligheter och problem

FAS har bildats som en sammanslagning av SFR och delar av RALF. Genom att samla

forskningsfinansiering från dessa myndigheter i ett nytt forskningsråd kan skapas bättre förutsättningar för kraftfulla och allsidiga forskningsinsatser som berör utvecklingen inom ett flertal samhällssektorer. Enligt regleringsbrevet bidrar FAS främst till politikområdet Forskningspolitik men även till ett stort antal andra politikområden (exempelvis folkhälsopolitik, äldrepolitik, familjepolitik, arbetslivspolitik, jämställdhetspolitik). Målet för verksamhet inom Forskningspolitik lyder: ”Sverige ska vara en ledande forskningsnation, där forskning bedrivs med hög kvalitet.”

Verksamhetens övergripande syfte är därför att främja stöd till forskning av hög internationell klass. Att utveckla forskningens kvalitet och skapa ny kunskap kan dock inte vara ett mål i sig. En strategisk uppgift för ett områdesforskningsråd, i detta fall för arbetsliv, välfärd och folkhälsa, blir också att främja en aktiv kunskapsspridning och dialog rörande vetenskapliga resultat och betraktelsesätt.

Vidare ska FAS enligt regleringsbrevet i samråd med Vetenskapsrådet, Formas och VINNOVA identifiera områden inom vilka gemensamma initiativ kan tas. Rådet ska med de nämnda myndigheterna och eventuella andra forskningsfinansiärer diskutera omfattningen av samfinansiering av projekt av gemensamt intresse.

För FAS ligger det naturligtvis nära till hands att samverka med de forskningsfinansierande myndigheterna när det gäller att främja målet om att stödja och utveckla svensk forskning av hög kvalitet. I den forskningspolitiska propositionen framhålls att forskning och utbildning ses som viktiga drivkrafter för ekonomisk tillväxt och social utveckling. Organisationskommittén har tidigare uttryckt det så, att syftet med den nya organisationen för forskningsstöd är den ska främja ett nyskapande arbete, stimulera till gränsöverskridande och mångvetenskapliga forskningsinsatser, ge framstående forskarbegävningar och forskningsmiljöer tillräckligt stöd inom ett antal viktiga områden för att de ska bli attraktiva i det internationella forskningsarbetet.

En viktig uppgift för FAS är att utveckla rådets kärnverksamhet. FAS ska inte bedriva forskning i egen regi men utveckla kompetens för att i olika former främja internationellt konkurrensvärdig forskning inom områdena arbetsliv, socialvetenskap och folkhälsa. Viktiga redskap i denna process är:

- stöd till forskning i olika former (projektstöd, tjänster, programstöd, centra med mera.)
- analys, utvärdering och framtagande av forskningsprogram
- kunskapsförmedling och dialog med brukare
- internationella kontakter, konferenser och stöd till gästforskare

När det gäller bidragsgivningen är det angeläget att utveckla funktionella kriterier för vetenskaplig kvalitet och samhällsrelevans. Den vetenskapliga kvaliteten bedöms i prioriteringskommittéerna, (PK) och med stöd av externa sakkunniga. Vid utvärderingar av större satsningar eller initiering av nya programstöd bör internationell expertis vidtalas. Frågan om forskningens relevans kan vara svårare att bedöma och sker med stöd av både forskare och allmänrepresentanter i PK. FAS stöd till forskning bör inte bara gälla arbetsliv, välfärd och folkhälsa i Sverige utan kan också handla om förhållanden i andra länder av betydelse för Sverige samt projekt som bidrar till att utveckla svensk forskning. Här finns givetvis frågor om gränsdragning och ansvarsområden mellan olika svenska forskningsråd och andra finansiärer. En annan fråga avseende forskningsstödet gäller prioritering och avvägning mellan olika tillämpningsområden i situationer då antalet vetenskapligt ”kvalificerade” projektansökningar överskrider tillgängliga budgetramar.

Något som beskrevs som problematiskt under organisationskommitténs arbete med

omorganisationen var att SFR och RALF representerade olika kulturer som forskningsfinansierande myndigheter och att en uppdelning av RALF mellan FAS och VINNOVA skulle komma att bli till förfång för den samlade arbetslivsforskningen.

När det gäller kulturskillnaderna kan organisationskommittén konstatera att dessa snarare har tagits till utgångspunkt för en lärandeprocess inom myndigheten, särskilt dess kansli, som snarare gjort en möjlighet av det som först framstod som problematiskt.

När det gäller den uppdelning av RALFs projektstock som genomfördes enligt de principer som organisationskommittén fastställde kan bara den närmaste framtiden utvisa om detta blir ett problem på sikt eller om även detta kommer att kunna beskrivas som en utmaning och en möjlighet. Ett nära samarbete med VINNOVA har i vart fall redan inletts.

På ett mer konkret plan handlar det om att inte skapa ett alltför markerat verksamhetsbrott i den tidigare av SFR och RALF beslutade verksamheten och i de nya förutsättningar som skapats genom tillkomsten av FAS. En utmaning initialt har varit att få det nya IT-stödet att fungera så att projektstocken från SFR och FAS förs in i ett nytt administrativt IT-baserat projekthanteringssystem. En annan utmaning gäller att utveckla nya och gemensamma rutiner för lägesrapport och slutredogörelse som bygger på erfarenheter från båda myndigheterna. En utgångspunkt härvidlag har varit att förenkla rutinerna och minska kraven på forskarna samtidigt som en nödvändig återföring av information garanteras både vad gäller forskningens innehåll och administrativa och ekonomiska villkor.

Ytterligare en utmaning i arbetet är att se på mötespunkter mellan frågor som behandlats med olika perspektiv och metoder i SFR och RALF. Ett sådant exempel är arbetslivets villkor och utveckling i ljuset av en åldrande befolkning. I detta avseende finns från SFR kunskap och kompetens om äldre i samhället samtidigt som RALF för med sig forskning om arbetsorganisation och belastning i den kommunala sektorn. Forskning och handikapp och folkhälsa är ett annat område som sätts i nya perspektiv om arbetslivets villkor lyfts fram. Ytterligare ett område där olika forskningstraditioner och perspektiv kan mötas gäller arbetsliv, familj och reproduktion. Det finns flera områden som tar gestalt av nya mötesplatser och arenor för olika perspektiv på arbete, trygghet och hälsa. Ett annat övergripande perspektiv gäller utveckling av vetenskaplig kvalitet och respekt och öppenhet för olika vetenskapliga metoder, teorier och disciplinära ansatser.

Förutom synergi på det organisatoriska planet och för forskningens innehåll är utvecklingen av informations- och kommunikationsfunktionen av central betydelse. Här ligger en stor utmaning i att skapa en ny gemensam tidning för FAS olika tillämpningsområden. Vidare gäller det att bygga vidare på SFR:s och RALFs erfarenheter när det gäller att föra fram projektinformation och resultat på hemsidan. En målsättning är att under det första året skapa en sådan gemensam sökplats för alla av FAS finansierade projekt. Att utveckla kunskapsförmedlingen på nätet och att ta fram ett newsletter för utländsk publik ingår också i uppgifterna under det första året. Även här handlar det om att bygga samman nätverk och internationella kontaktpunkter på ett sätt som främjar målsättningen att stimulera forskning av hög internationell klass.

Avslutningsvis ligger på FAS enligt regleringsbrevet en viktig uppgift rörande analys, utvärdering och framtagning av nya forskningsprogram. Dessa uppgifter utgör gemensamma utmaningar för styrelse och kansli och handlar om att initiera nya satsningar, utvärdera tidigare program och forskningsområden samt förse regeringen med underlag för en mer långsiktigt inriktad forskning om arbetsliv, folkhälsa och socialvetenskap. I detta sammanhang är det också viktigt att FAS aktivt deltar i möten och diskussioner

med olika aktörer och intressenter inom det breda fältet arbetsliv, välfärd och folkhälsa. En sådan återkommande dialog skapar både möjligheter för att bättre föra ut resultat från den av FAS finansierade forskningen och ger styrelse och kansli en återföring om vilka som utgör de centrala forskningspolitiska utmaningarna inför framtiden.

Bilaga 2

Utdrag från rapporten *Forskningsfinansiering i samverkan 28 februari 2001*

Verket för innovationssystem – VINNOVA

Bakgrund

Den nya FoU-myndigheten ska ha till uppgift att initiera och finansiera behovsstyrd forskning och utveckling till stöd för innovationssystemet och en hållbar tillväxt och utveckling. Myndigheten övertar ansvaret för de områden som nu hör till:

- Kommunikationsforskningsberedningen
- Närings- och teknikutvecklingsverkets verksamhet som rör FoU och kunskapsförsörjning till företag och offentlig verksamhet
- Rådet för arbetslivsforskning till femtio procent

VINNOVA har inrättats under Näringsdepartementet och tillhör politikområdet forskningspolitik.

Verksamheten ska omfatta stöd till behovsmotiverad FoU inom teknik, kommunikation och arbetsliv liksom uppgiften att verka för att ny kunskap tas till vara och omsätts i produkter, processer, tjänster, regelverk och arbetsliv. Inom sitt ansvarsområde ska myndigheten svara mot behov i näringsliv och offentlig verksamhet.

Det är en viktig uppgift för VINNOVA att identifiera möjliga tillväxtområden och kartlägga hur innovationssystemet ser ut för dessa samt vilka initiativ som behövs för att stärka utveckling och tillväxt. Tillgången på kompetens och hur den utnyttjas har fått en alltmer avgörande betydelse för väl fungerande och starka innovationssystem vilket IT-området och musikindustrin visar.

Arbetslivet är en viktig del av innovationssystemet. Det gör att frågor som berör arbetsorganisation och lärande i arbetet får en framträdande roll i myndigheten liksom utveckling av en bättre incitamentsstruktur på arbetsmarknaden för nyföretagande och avknoppningar.

Även infrastruktur i form av transporter, kommunikationer och telekommunikationer utgör förutsättningar för starka innovationssystem.

Integreringen av verksamhet från NUTEK och RALF samt KFB ger unika möjligheter att främja utvecklingen av starka innovationssystem inom såväl näringsliv som offentlig verksamhet.

Arbetsformer

VINNOVA ska arbeta med innovationssystemet genom att stödja behovsmotiverad FoU och på ett sådant sätt att utbytet av nya kunskaper ökar och att ledtiderna för utbytet förkortas. I detta ingår hållbar utveckling och mångfald som viktiga villkor.

En viktig utgångspunkt för att öka effektiviteten i innovationssystemet är att nationella

kraftsamlingar kring utveckling av nya kunskaper inom aktuella kompetensområden sker i samverkan med lämpliga aktörer och regionala initiativ och behov. En annan viktig utgångspunkt är att ett utvecklande arbetsliv samt infrastrukturella perspektiv ska präglade forskningsinsatser och kunskapsöverföring.

En innovativ utveckling av näringsliv och offentlig verksamhet bygger inte bara på tekniska produktinnovationer. Minst lika viktigt är samspelet mellan olika aktörer och ett aktivt samspel mellan produkt- och processinnovationer samt med ett arbetsorganisatoriskt utvecklings- och förändringsarbete. Ökad uppmärksamhet ska därför riktas mot möjligheterna att bättre tillvarata och utveckla människors, företags och organisationers kompetens.

Programverksamheten vid myndigheten utformas så att man har en rullande omprövning av program och insatser med cirka 25 procent per år. Avsikten är att skapa en relativt omfattande och löpande förnyelse av verksamheten samt även harmonisera med de planeringsperioder för forskningspolitiken som riksdag och regering beslutar om vart fjärde år.

Viktiga principiella utgångspunkter är också att tillsammans med regionala, nationella och internationella aktörer bygga upp, finansiera och genomföra gemensamma program. Speciellt viktigt är det att åstadkomma ett nära samspel med ledande forskningsinstitutioner å ena sidan och företag, offentlig verksamhet och arbetsmarknadens parter å andra sidan.

Myndigheten ska ha direkta uppgifter mot regioner, företag, berörda myndigheter och andra aktörer och således föra en dialog med dessa om behov och möjliga insatser. De regionala tillväxtavtalen kan här spela en viktig roll.

Organisation och bemanning

Verket leds av en generaldirektör och en styrelse, en ordförande och åtta ledamöter, som har utsetts av regeringen.

Den nya organisationen kännetecknas av förnyelse och lärande i arbetet, gränsöverskridande och omprövning. Det är mot denna bakgrund som organisationsstrukturen är utformad.

Bemanningen av myndigheten har skett genom att personal från de tidigare myndigheterna, NUTEK, RALF och KFB har överförts till verket. Genom förfarandet med intresseanmälan har personer från bland annat forskningsråden getts möjlighet att anmäla sitt intresse för en viss befattning vid VINNOVA. Övertagandet av personal från de tidigare myndigheterna har självfallet påverkat organisationsutformning och dimensioneringen av avdelningarna. VINNOVAs utformning har också påverkats av det parallella arbete som har pågått i organisationskommittén för en ny myndighet för näringslivsutveckling och utredningen om en ny analysmyndighet.

Organisationen består av tre sakavdelningar:

- Innovationssystem,
- Kompetensområden,
- Aktörsgrupper,

Utöver sakavdelningarna finns en förvaltningsavdelning och ett GD-kansli.

Avdelningen för analys av innovationssystem

Avdelningens verksamhet syftar till att stärka verkets arbete med att utveckla ett internationellt ledande innovationssystem genom att förstå, beskriva och förklara nuläge och

dynamik inom olika innovationssystem samt bidra till att skapa policy för att utveckla dessa.

Det innebär att verksamheten syftar till att utveckla kunskap om förhållanden och dynamik inom olika innovationssystem med avseende på:

- Aktörerna och deras olika drivkrafter och aktiviteter,
- Relationerna mellan aktörerna och deras särskilda mekanismer,
- Kunskapsbehov och relevanta kunskapskällor och områden,
- Policyrelaterade hinder och möjligheter för innovation.
- Ta tillvara och vidareutveckla Teknisk Framsyn

En viktig del av verksamheten är också att utifrån analyser komma med förslag till åtgärder.

Avdelningen består av en direktör, en vice avdelningschef, 18 analytiker, en utvärderingssamordnare och en avdelningssekreterare.

Avdelningen för kompetensområden

Avdelningens verksamhet syftar till att ta fram sådan ny kunskap inom teknik, kommunikation och arbetsliv som tillgodoser behov inom näringsliv och offentlig verksamhet.

Under 2001 kommer stora delar av avdelningens verksamhet att vara inriktad mot att stödja och följa upp forsknings- och utvecklingsprojekt som initierats av NUTEK, RALF och KFB. Under året inleds samtidigt en process som syftar till att utveckla verksamheten mot ökad integrering helhetssyn och gränsöverskridande. Arbetet kommer att bedrivas i samverkan med berörd personal och externa aktörer.

En viktig del av arbetet är att bidra till att ny kunskap tas till vara och omsätts i produkter, processer, tjänster, regelverk och arbetsliv.

Organisationen av avdelningen tar sin utgångspunkt i att vara kundanpassad, successivt integrera teknik-, kommunikations- och arbetslivsforskning samt att vara en intressant och utvecklande arbetsplats.

Avdelningen består av sex kompetensområden:

- Arbetslivsutveckling
- IT-användning
- Informations- och kommunikationsteknik
- Livsvetenskaper och bioteknik
- Produkt och material
- Transporter

Avdelningen är myndighetens största och omfattar närmare hälften av VINNOVAs personal. Avdelningen består av en direktör, en vice avdelningschef samt sex gruppsvariga och en avdelningssekreterare. I övrigt består avdelningen av 43 handläggare, 16 assistenter samt två projektanställda.

Avdelningen för aktörgrupper

Avdelningens uppgift är att stärka en hållbar tillväxt och utveckling genom strategiska insatser tillsammans med olika aktörer i innovationssystemet. Utgångspunkten är att arbeta med olika innovativa idéer som kommer utifrån, från företag, organisationer, regioner och andra aktörer. Det kan till exempel vara att hitta nya vägar för kunskapsöverföring och kompetensutveckling, att öka samspelet mellan olika aktörer och att bidra till att skapa och underhålla strukturer som gynnar tillväxten. Arbetet genomförs

i nära samverkan med övriga avdelningar och det är särskilt viktigt att frågor om teknik, infrastruktur och arbetsliv integreras. Aktörskretsen ska vidgas mot regioner, flera olika myndigheter och mot aktörer på arbetsmarknaden i olika funktioner.

I inledningsskedet kommer det att finnas en grupp som inriktas mot att stärka de forskningsutförande miljöerna vid högskolor och forskningsinstitut. Kompetensutveckling av små företag i kluster och inom ramen för de regionala tillväxtavtalen utgör en annan grupp. Den kompletteras av den grupp som arbetar med lärande i arbetslivet, teknikbrostiftelserna, relevanta myndigheter med mera. Slutligen finns det en grupp som har till uppgift att ta initiativ och utveckla samarbetet med olika internationella aktörer, EUs ramprogram, EUREKA med mera.

Avdelningen består av en direktör. I övrigt består avdelningen av elva handläggare varav en gruppansvarig, en avdelningssekreterare och tre assistenter.

Förvaltningsavdelningen

Förvaltningsavdelningens uppgift är att stödja ledning och verksamhet så att verkets mål nås. Förvaltningsavdelningen arbetar nära sakverksamhet i decentraliserade former

Förvaltningsavdelningen är indelad i fyra enheter:

- Administration
- Information
- IT
- Personal

Administrativa enheten har ett övergripande ansvar för uppföljning av myndighetens samlade verksamhet utifrån fastställda mål och budget. Inom enheten ligger samordningsansvaret för framtagning av budgetunderlag, verksamhetsplan, årsredovisning med mera.

Enheten har ansvaret för verkets administrativa utveckling, ekonomi- och löneadministration, ekonomiadministrativa system, juridisk rådgivning, registratur, arkiv samt övriga service funktioner. Därutöver har enheten ansvar för bokslutsarbetet, budgetprognoser, kameral internrevision, kontakter med RRV med mera.

Informationsenheten har till uppgift att i samverkan med berörda genomföra informationsinsatser utifrån verksamhetens och omvärldens behov. Därutöver har informationsenheten ansvar för verksgemensam och intern information. I uppgiften ligger också att integrera informationsverksamheten i den verksgemensamma uppgiften att öka utbytet mellan olika aktörer i innovationsprocessen.

Personalenheten ansvarar personalutvecklingsfrågor i nära samarbete med verkets chefer och de fackliga organisationerna. Därutöver har enheten ansvar för arbetsmiljöfrågor, löneförhandlingar, förhandlingar och information enligt MBL. Enheten har ansvar för kompetensutveckling och personalrörlighetsfrågor i samverkan med verkets chefer och fackliga organisationer.

IT-enheten ansvarar för att utveckla och förvalta verksamhetens IT-hjälpmiddel så att de effektivt och framåtsyftande stödjer verksamheten och underlättar VINNOVAs samverkan med olika aktörer inom forsknings- och näringspolitik.

Avdelningen består av en förvaltningsdirektör. I övrigt består avdelningen av en administrativ chef, en informationschef, en IT-chef och en personalchef. Det finns också en avdelningssekreterare samt flera av verkets specialistfunktioner såsom registrator, verksjurist, controller med mera.

GD-kansli och ledning

Generaldirektörens kansli består generaldirektören, generaldirektörens sekreterare, en direktör med ansvar för samordning av verksamheten och tillika ställföreträdande generaldirektör, en direktör med ansvar för organisationsutveckling och en direktör med ansvar för strategifrågor samt en assistent.

Verkets ledning utgörs av generaldirektören och sju direktörer.

Anslagsfördelning

De anslag som VINNOVA tilldelas i regleringsbrevet var ett förvaltningsanslag på 112 Mkr och ett sakanslag på 1 006 Mkr. Från det senare avgår 110 Mkr till regeringens disposition, 75 Mkr för basfinansiering av industriforskningsinstitutet samt 5 Mkr till Regeringskansliets disposition. Det återstår då 816 Mkr.

I regleringsbrevet åläggs VINNOVA vidare olika åtaganden för 115 Mkr, en ökning från föregående år med 30 Mkr jämfört med NUTEKs motsvarande anslag. De medel som återstår är till stora delar bundna av tidigare åtaganden som gjorts av de tidigare myndigheterna. Det anslag som kommer från NUTEK innehöll vissa icke uppbundna resurser, men dessa är i stort bundna genom de åtaganden som görs i regleringsbrevet.

Övrigt

Trots det kärva budgetläget har VINNOVA målsättningen att kunna arbeta med fyra prioriterade områden:

- IT i vid bemärkelse
- Livsvetenskaper och bioteknik
- Lärande i arbetslivet med speciell inriktning på innovationssystemets kompetensförsörjning
- Utveckling av innovationssystem för tillväxtregioner i några pilotprojekt

Under det första halvåret 2001 kommer VINNOVA att vara provisoriskt lokaliserade i lokaler i olika delar av Stockholm. Detta gör att speciell uppmärksamhet och kraft behöver ägnas åt att skapa en samlad organisation av de olika verksamhetsgrenarna. Under hösten flyttar verket till moderna centralt belägna lokaler

VINNOVA kommer att bedriva en aktiv personalpolitik med inriktning att skapa en kunskapsorganisation och en modern myndighet med hög attraktivitet också på en arbetsmarknad med hög efterfrågan. Rörlighetsfilosofin genomsyrar personalpolitiken på så sätt att personalen ges generösa möjligheter att under någon tid arbeta i andra delar av innovationssystemet.

Möjligheter och utmaningar

Den parallella omorganisationen av de nationella myndigheterna för forskningsfinansiering samt för näringslivsutveckling och analys innebär att ansvaret för frågor som tidigare har funnits hos flera myndigheter både samlats och renodlats mera än tidigare. Det är en stor fördel som med en klok hantering kan öka den samlade effekten av de offentliga FoU-insatserna.

Inom forskningspolitiken innebär den nya strukturen att ansvaret för grundläggande inomvetenskapligt motiverad forskning förs till Vetenskapsrådet. Den behovsmotiverade forskningen hanteras av VINNOVA och ansvaret för kunskapsutvecklingen inom viktiga samhällssektorer vilar på FAS och Formas.

Näringspolitikens nya struktur innebär att ALMI/NUTEK ansvarar för företagsutveck-

ling och entreprenörskap, ITPS sysslar med tillväxtrelaterade analyser och omvärldsbevakning och VINNOVA för kunskapsutvecklingen inom närings-, arbetsmarknads- och transportpolitik.

Genom att befinna sig i korsningspunkten mellan flera politikområden har VINNOVA stora möjligheter att medverka till att den nya strukturen kommer att präglas av ökad samverkan, helhetssyn och gränsöverskridande. Det är en viktig möjlighet som nu ges i det nya myndighetslandskapet.

Uppgiften i verkets instruktion att främja utvecklingen av effektiva innovationssystem innebär ett genombrott för ett innovationspolitiskt angreppssätt. Det innebär också att VINNOVA ges en ny och utmanande uppgift, att gå från att finansiera forsknings- och utvecklingsprojekt till att på ett systematiskt och långsiktigt sätt stödja alla de aktörer som arbetar med att producera, sprida och använda nya kunskaper. Genom tätare nätverk och en utvecklad dialog är målsättningen att öka effektiviteten i innovationssystemet. Enkelt kan man säga att forskning handlar om att omvandla pengar till kunskap. Innovationer handlar om att omvandla kunskaper till pengar. I innovationssystemet är VINNOVAs roll att se till att alla delar av systemet funderar så väl som möjligt, det vill säga ge största möjliga avkastning i form av hållbar tillväxt. Om uppgiften för Vetenskapsrådet kan sägas vara att gräva djupare i olika problemställningar så är uppgiften för VINNOVA snarare att gräva där det lönar sig bäst. De framgångar som VINNOVAs finska motsvarighet, TEKES, har uppnått genom sitt systemtänkande är en inspirerande förebild för detta arbete.

En stor utmaning och möjlighet innebär integrationen av arbetslivsforskningen i den tekniska forskningen liksom motsvarande integration mellan transportforskningen och informationsteknologin. Sammansmältningen av de olika kulturerna från KFB, RALF och NUTEK-Teknik har goda förutsättningar att skapa mervärden.

En annan utmaning och möjlighet är att, förutom med företag och forskningsinstitutioner, också skapa en tät dialog och ett bra samspel med de olika politiskt styrda aktörer som finns i samhället och i detta också inkludera arbetsmarknadens parter.

Basen för VINNOVAs agerande i denna del är hämtad från den modell för främjande av tillväxt och innovationer, Tripple Helix, som härrör från bland annat MIT-professorn Henry Etzkowitz. Modellen behandlar den växelverkan som finns mellan olika aktörer i samhället när det gäller den kunskapsbaserade tillväxt som blir allt mer dominerande i samhället. Den är också ett ifrågasättande av det linjära synsättet på hur forskningen kommer till nytta. Synen på växelverkan understöds av andra framstående forskare till exempel M. Gibbons med flera som i "The New Production of Knowledge" kommer fram till samma typ av slutsatser.

Tripple Helix-modellen betonar både växelverkan mellan olika aktörer, forskare, företag och politiska aktörer. Alla är lika viktiga, men det är samtidigt viktigt att man är medveten om den roll som man spelar och att man behåller sin integritet i detta samspel.

I den avdelning för aktörsgrupper som finns på VINNOVA är det framförallt samspelet mellan de tre aktörsgrupperna som bör få ökad uppmärksamhet. Näringsliv och forskare behöver utveckla en fördjupad dialog. Men också samspelet med den politiska strukturen behöver förtätas från de andra aktörernas sida. VINNOVAs roll är att på olika sätt underlätta detta.

I den nya strukturen ställs det också större krav på VINNOVA att åstadkomma en fördjupad dialog med riksdag och regering kring den långsiktiga inriktningen av arbetet med att skapa starka svenska innovationssystem. Det är också en viktig uppgift att i den dialogen vara lyhörd för dessa aktörers behov av nya kunskaper och analyser.